

'Als ik beter ben, kom ik terug naar de klas hoor'

Omgaan met een

Als leerkracht hoop je dat het je nooit gebeurt: een sterfgeval in de klas. De realiteit is echter anders. Elke school wordt op een gegeven moment geconfronteerd met een leerling die voortijdig overlijdt, door ziekte, een ongeval of geweld. Hoe ga je daar als leerkracht mee om?

Aysel Gür (links) en Marit Hendriks van de Fontein

Hij knielde bij de vogel neer en keek aandachtig. 'Die is dood', zei hij toen. 'Dood', zei Kikker, 'wat is dat?' Haas wees naar de blauwe hemel.

(Uit: *Kikker en het Vogeltje*, Max Velthuijs)

Aan het prikbord hangt een foto van Luca, geflankeerd door twee getekende hartjes. Het is een overblijfsel van de rouwtafel die werd ingericht in de klas, toen de vierjarige Luca in juli 2007 na een slopende ziekte overleed. "Die foto mag nooit weg", zegt Aysel Gür, leerkracht op de Haagse basisschool de Fontein. "Het klinkt misschien gek, maar als ik nu aan hem denk, maakt me dat vrolijk." Jaarlijks overlijden volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek in Nederland ongeveer 275 schoolgaande kinderen in de leeftijd van 4 tot 16 jaar, ruwweg één op de tienduizend. De kans dat een leerkracht er op school – direct of indirect – mee te maken krijgt, is dus vrij groot. Op de Fontein zijn de afgelopen tien jaar twee jonge leerlingen overleden. Toch denkt Marit Hendriks, collega

van Gür en de afgelopen jaren gespecialiseerd op het gebied van rouwverwerking bij kinderen, niet dat elke leerkracht zich er daarom per se op moet voorbereiden. "Natuurlijk is het fijn om over praktische zaken te hebben nagedacht, maar uiteindelijk is het vooral een kwestie van gevoel. Al besef ik heel goed dat dat niet voor iedereen even makkelijk is."

Diep ademen

Anderhalf jaar geleden overleed de vijftienjarige Tom, leerling van het Stanislascollege in Pijnacker, na een langdurig ziekbed. "Hoevel iedereen wist dat het stond te gebeuren, kwam het uiteindelijk toch nog hard aan", blikt zijn toenmalige mentor Nico Rintjema terug.

Voor Rintjema was het extra lastig, omdat hij de derde klas waarin Tom zat nauwelijks een paar weken onder zijn hoede had en de leerlingen dus niet goed kende. "Het eerste dat ik deed, is Jente Boxman erbij halen. Die was een jaar eerder hun mentor. Met z'n tweeën

hebben we het die dag de klas verteld." Boxman herinnert zich dat moment heel goed. "Het sloeg in als een bom", vertelt hij. "Het werd doodstil in de klas, daarna begonnen verschillende leerlingen te huilen. Op zo'n moment valt het verschil tussen leerling en leraar ook weg. Je bent één in je verdriet."

Slechtnieuwsgesprekken zijn nooit makkelijk, maar een overlijden maakt dat extra emotioneel. Hoe kan je je op zo'n moment voorbereiden? "Niet", zegt Boxman. "Daar kan je niet op oefenen. Je moet maar op je intuïtie afgaan." Rintjema vult aan: "Het is gewoon een kwestie van diep ademen en doen."

Rouwen

Op de Fontein werd het informeren van de kinderen aan de ouders overgelaten. Die werden per brief op de hoogte gesteld en konden het slechte nieuws op hun eigen manier en op een passend tijdstip aan hun kinderen vertellen.

In de klas werd daarna een tafel ingericht

sterfgeval in de klas

Nico Rintjema (links) en Jente Boxman van het Stanislascollege locatie Pijnacker

Draaiboek

Beide docenten op het Stanislascollege in Pijnacker geven aan veel te hebben gehad aan het draaiboek dat klaar lag. De school had al eerder met het overlijden van een leerling te maken gehad, en wist wat te doen. Rintjema: "Een goed doordacht draaiboek geeft houvast en zorgt dat je integer met de situatie kan omgaan. Elke school zou er één moeten hebben. Want je bent gegarandeerd te laat als je pas op het moment zelf over dit soort zaken gaat nadenken. Dan ga je fouten maken of dingen vergeten, wat tot verschrikkelijk veel extra verdriet kan leiden. Het gaat ook om de details, zoals het halfstok hangen van de vlag en zorgen dat de ouders niet meer met post van school worden geconfronteerd."

met Luca's foto. Zijn medeleerlingen konden daar tekeningen, bloemen en knutsels voor hem neerleggen, of zomaar even aan hem denken. Gür: "Het was verrassend om te zien. Kinderen waren gewoon aan het spelen en soms stopten ze plotseling. Dan liepen er één of twee naar het tafeltje, gingen daar even zitten – zonder wat te zeggen – en even later gingen ze weer verder met spelen."

Ook voor de leerlingen van het Stanislascollege werd na Tom's overlijden een lokaal in-

professionele hulp van het schoolmaatschappelijk werk worden ingeroepen, maar uiteindelijk zochten leerlingen voornamelijk steun bij elkaar. Boxman: "Je kunt troost bieden, maar iedereen verwerkt het uiteindelijk toch op zijn eigen manier. Onze taak bestond feitelijk vooral uit het regelen van zaken."

Angst

Gür las enkele dagen voor Luca's dood het verhaal 'Kikker en het Vogeltje' aan de kinderen voor. "Het was bizar", zegt ze. "Is

veneffect, omdat veel kinderen dachten dat ze bij de begrafenis zelf het graf moesten graven. Kikker doet immers hetzelfde voor het vogeltje. Toch verbaast die reactie Hendriks niet. "Kleine kinderen weten niet wat dood is. Die maken hun eigen veronderstellingen. Ik heb ooit uitgelegd aan een klas dat als je dood bent, je niet meer kunt lopen. Een kind kwam met de conclusie: als je dood bent, heb je geen benen meer. Het beste is daarom zo veel mogelijk feitelijke en directe informatie te geven, zo open mogelijk zijn. Dat voorkomt dat kinderen angstig worden, omdat ze hun fantasie gebruiken om antwoorden te vinden."

'Ze vonden het prettig om met iemand van school te spreken, maar het was verschrikkelijk om ze er mee te zien worstelen'

gericht waar ze in alle rust konden rouwen, op elk moment dat ze dat zelf nodig vonden. De beide mentoren werden direct uitgeroosterd, zodat ze hun volle aandacht konden geven aan de leerlingen. Indien nodig kon ook

Luca dood? was de eerste vraag die gesteld werd toen het verhaal uit was. En toen ik vroeg waarom ze dat vroegen, was het antwoord: omdat je dit voorleest." Het verhaal had overigens een onbedoeld ne-

Het verschil in beleving tussen kleuters en pubers mag groot zijn, als het om de dood gaat, zijn er ook overeenkomsten. Angst is daarbij de meest in het oog springende. Boxman had als mentor van de tweede klas vooraf al enkele gesprekken gevoerd met de leerlingen. Vooral het besef dat het elk van hen had kunnen zijn, dat het leven zomaar

[Lees verder op de volgende pagina](#)

Lucas Academie: workshop 'Rouw en verlies'

De Lucas Academie houdt op woensdag 14 april van 13.30 tot 16.30 uur een workshop 'Rouw en verlies op school'. Tijdens deze workshop, bedoeld voor leerkrachten en interne begeleiders in het primair en voortgezet onderwijs, wordt door drie deskundigen ingegaan op vragen als: Wat doet de ziekte of dood van een kind, ouder of collega met jezelf? Hoe kun je kinderen op school zo goed mogelijk helpen met het verwerken van een verlies?

Voor meer informatie en inschrijven neemt u contact op met de Lucas Academie via www.lucasacademie.nl of info@lucasacademie.nl of 070 - 300 1169.

afgelopen kan zijn, hield de kinderen bezig. Ook op de Fontein speelde dat. Sommige kinderen kregen psychosomatische klachten, sliepen een tijdje slecht of hadden buikpijn. En een veelgestelde vraag was: ga ik nu ook dood? Bij Gür in de groep was een kind wegens ziekte een weekje niet op school. "Meteen werd er gevraagd: is ze ook dood?"

Emoties

Zeker als het om een langdurig ziek kind gaat, wordt een leerkracht of mentor onherroepelijk deel van het proces. Het contact met het zieke kind en zijn ouders én het begeleiden van de medeleerlingen kan zwaar zijn. Boxman: "We zijn als klas enkele keren bij Tom langs geweest. Zelf heb ik veel contact gehad met zijn ouders. Ik kon merken dat ze het prettig vonden om met iemand van school te spreken. Maar het was verschrikkelijk om ze er mee te zien worstelen. Dat was misschien wel het moeilijkste van alles. Aan de andere kant moet je je heel zakelijk opstellen. Ik ben zijn mentor, het enige wat ik kan doen, is er voor zorgen dat de ouders zich geen zorgen hoeven te maken over hoe het aan de kant van school loopt."

Volgens Hendriks is het contact met de bestaanden weliswaar emotioneel zwaar, maar niet moeilijk. "Mijn ervaring is: doe het maar gewoon. Niemand verwacht van jou dat je de wijsheid in pacht hebt, dat je raad kan geven. Het enige wat mensen wil-

len, is een luisterend oor. Ze willen gewoon voor de honderdduizendste keer hun verhaal kwijt kunnen."

Voor Gür was het overlijden van Luca een emotioneel proces. De kleuter was al ziek

'Mijn gedachten schoten heen en weer. Naar Luca, naar zijn ouders, naar mijn eigen kinderen'

toen hij bij haar in de klas kwam en werd in datzelfde schooljaar opgenomen in het ziekenhuis. Samen met haar leerlingen heeft ze veel kaartjes, tekeningen en plakboeken voor hem gemaakt. Eén keer, drie weken voor zijn overlijden, heeft ze hem in het ziekenhuis bezocht. Het werd een verdrietig en toch ook bemoedigend bezoek tegelijk. "Hij zag er moe uit. Toch heb ik geprobeerd hem een beetje hoop te geven. We hebben allerlei plannetjes zitten maken. Hij zei toen: 'Juf, als ik beter ben, kom ik terug naar de klas hoor'. Enkele dagen na zijn overlijden moest ik iets over hem schrijven voor het schoolblad. In het begin kon ik dat niet. Ik heb een uur zitten huilen. Mijn gedachten schoten heen en weer. Naar hem, naar zijn ouders, naar mijn eigen kinderen.

Na dat uur was het over en kon ik het van me afschrijven."

*Diep onder de indruk gingen ze terug. Plotse-
ling rende Kikker er vandoor. 'Laten we tikker-
tje spelen', riep hij. 'Varkentje, jij bent hem!'
(Uit: Kikker en het Vogeltje, Max Velthuis)*

Afstand

Het overlijden van een medeleerling maakt indruk op de achterblijvende leerlingen. Ze worden tenslotte dagelijks geconfronteerd met een lege stoel in de klas. Maar toch hebben de meesten de instelling: het leven gaat verder. Rintjema bijvoorbeeld heeft niet de indruk dat zijn leerlingen nog veel stilstaan bij het gebeurde. "Het overlijden van Tom heeft wel saamhorigheid gebracht in de klas", zegt hij. "Maar een klas blijft toch een verzameling individuen. En zeker aan het eind van de derde waaieren ze alle kanten op." Op het Stanislascollege wordt Tom in elk geval niet vergeten. Om het rouwproces af te sluiten, planten zijn ouders en de leerlingen binnenkort samen een boom met een gedenkplaatje voor hem. Aysel Gür denkt nog wel regelmatig aan Luca. De kleuters die destijds in haar klas zaten, zijn echter verspreid over de andere klassen van de Fontein. "Laatst heb ik nog geprobeerd wat te vertellen over Luca aan mijn huidige groep. Maar er is, twee jaar later, niemand meer die hem heeft gekend. Zo werd het een verhaal over een jongetje dat hier ooit in de klas heeft gezeten." |

Meer informatie

Op internet is veel informatie te vinden over rouwverwerking na het overlijden van een leerling. Zo heeft bijvoorbeeld het centrum School en Veiligheid (www.schoolenveiligheid.nl) een draaiboek en praktische tips op zijn website staan. Ook de GGD heeft een brochure 'Dood en Rouw op school' en lesmateriaal beschikbaar. GGD Zuid-Holland-West: 079 - 343 0888.